

HOOP VOOR DE TOEKOMST

VERSLAG STUDIEVERLOF 2016

Marjolijn Russchen

SAMEN

DELEN

LOFZANG

VERTROUWEN

GEBED

VEELKLEURIG

BROOD

WIJN

DIENST

CHARISMA

ZEGEN

VREUGDE

ZINGEN

EXPERTS

GEMEENSCHAP

EUCHARISTIE

POSITIEF

LEVENSLUST

GENADEGAVEN

TOEKOMST

SACRAMENT

WAARDERING

OPBOUW

INITIATIEF

PARTICIPATIE

Inhoud	2
<u>Voorwoord</u>	3
<u>Deel I: Theorie en ervaringen</u>	5
Vreemdelingen en Priesters	5
Jürgen Moltmann over de Heilige Geest	8
Goede Wijn - Jan Hendriks	10
<u>Jakobusgemeente in Tübingen</u>	
Inleiding	12
Eredienst	12
Visie en regels. Toelichting en bespreking	14
Huiskringen	17
Een avond 'Levenslust'	17
Organisatie, kerkenraad en onderwijs	19-21
<u>Deel II: Impulsen</u>	
Kerk op Schoot	22
Getijdengebeden	23
Evensong	23
Taizé-gebed	24
<u>Tot slot</u>	25

Voorwoord

Als gemeente van de Vaste Burg en de Grote of St. Janskerk zijn we toe aan een nieuw beleidsplan. Dit valt min of meer samen met het gegeven dat we in het vervolg samen zullen gaan kerken in één huis. We vormen al geruime tijd één gemeenschap met één kerkenraad, maar binnenkort gaan we dan 'samenwonen'. Toevalligerwijs valt dit alles ook nog eens samen met een deel van mijn studieverlof: eens in de vijf jaar een maand, vrij in te vullen.

Tijdens mijn verlof heb ik - in opdracht van de (visiegroep van) de kerkenraad - het boek 'Vreemdelingen en Priesters' bestudeerd en daarnaast een boek over gemeenteopbouw van Jan Hendriks. Door een artikel van Prof. Moltmann over de Heilige Geest (blz 7) kwam ik op het spoor van de Jakobusgemeente in Tübingen. Deze gemeente is begin jaren negentig gegroeid uit het bijna niets en heeft nu een bloeiend en inspirerend gemeentelven.

Ik heb deze gemeente bezocht, met de huidige en met de vorige predikant gesproken en enkele activiteiten van de kerk meegemaakt.

Daarnaast heb ik twee cursussen liturgie gevolgd: één over de Psalmen, en één over de Getijden. Met name de laatste reikte me impulsen aan voor onze gemeente. Ook als een impuls geef ik hier informatie over 'Kerk op Schoot', dat in de PKN is ontstaan.

Dat ik deze hoofdstukken behandel onder de titel 'Impulsen' heeft een reden.

In de kerk van Tübingen is het priesterschap van alle gelovigen consequent doorgedacht. Niet de voorgangers/de professionals en de kerkenraad maken de dienst uit. Zij geven impulsen. Zij reiken ideeën aan, die voor de gemeenschap inspirerend kunnen zijn.

In diezelfde lijn noem ik ook mijn 'diverse' bijdragen 'impulsen'. Ik reik ze aan.

Of en wat we er precies mee gaan doen, bepalen we samen.

Daarmee wordt meteen één rode draad in mijn verslag zichtbaar. Dat is de participatie van de gemeentelven. Dus niet: 'verzorgd worden', maar PARTICIPEREN: ieder heeft zijn of haar inbreng. Allemaal samen bepalen we hoe onze kerk eruit ziet. Paulus schreef over het Lichaam van Christus, waarvan we allemaal deel uitmaken en over de genadegaven, de charisma's, de gaven van de Geest, die iedere gelovige ontvangt. De apostel Petrus schreef in zijn brief over 'het algemene priesterschap van de gelovigen'. Luther blies die gedachte weer nieuw leven in en zelfs in de R.K. Kerk, tijdens het 2e Vaticaans Concilie, werd dat een belangrijk thema (evenals in de praktijk van menig katholieke kerk nu). Deze tijd lijkt rijp om dat algemeen priesterschap nu nog consequenter door te denken. Dit thema komt in het verslag steeds weer terug.

Een andere rode draad werd gaandeweg het studieverlof steeds duidelijker.

Telkens was de drievoudige kern van het kerk-zijn in het geding, namelijk:

- Liturgie, Sacrament
- Gemeenschap
- Dienst

Dáár is kerk - waar deze drie - geïntegreerd - aan bod komen. Die kern maakt kerk tot kerk. Voor velen van u zal dit niets nieuws zijn. Toch blijkt die eeuwenoude kern nog steeds een stimulans te zijn voor ons kerk-zijn in deze tijd.

Toen ik nadacht over de kracht van onze beide gemeenschappen viel me op dat we beide dezelfde sterke punten hebben, namelijk:

- Liturgie en kerkmuziek
- Gemeenschap
- Sociale beweging

En deze drie corresponderen precies met de kern van het kerk-zijn!

En dan nog een belangrijk kenmerk van onze beide gemeenschappen: de grote betrokkenheid van de le-

den, m.a.w. de Participatie is in onze gemeente zeer groot! Ook dat correspondeert met mijn bevindingen uit literatuur en praktijk. Dat geeft mij volop hoop voor onze toekomst.

Op deze plaats wil ik graag Hanneke Guijt bedanken voor haar medewerking aan dit verslag.

Met een gerust hart kan ik aan haar de eindredactie en de lay-out - denkt u in het bijzonder ook aan de kunstige voorpagina - overlaten. Dank ook aan de vrijwilligers aan de drukpers: Berry van Meeuwen en Jetty Krijger. Ook zij hebben hun tijd beschikbaar gesteld ten behoeve van de verspreiding van dit verslag in onze gemeente.

Gelukkig regelt en ondersteunt onze landelijke kerk studietijd voor haar voorgangers. En gelukkig wordt het belang daarvan door onze kerkenraad ingezien en wordt studie van harte aangemoedigd. Ik ben dankbaar voor deze weken.

Ik heb de afgelopen tijd als zeer inspirerend ervaren en ik hoop dat het - o.a. door dit verslag - niet alleen voor mij persoonlijk, maar voor ons allen als gemeente een bron van inspiratie en bemoediging zal zijn.

Schiedam, september 2016.

Deel I: Theorie en ervaringen

Vreemdelingen en Priesters van Stefan Paas

Een samenvatting

Een kleine minderheid

De kerk is in onze tijd een kleine minderheid.

In zijn boek 'Vreemdelingen en Priesters' betoogt Stefan Paas dat dat eigenlijk altijd al zo is geweest. Het oude Israël was maar een klein volkje. Tijdens de ballingschap leefde dat volk ook nog eens verspreid in kleine groepen over het grote Babylonische wereldrijk. Ook de eerste christenen vormden kleine gemeenten in het grote Romeinse Rijk.

Zelfs toen het christelijk geloof de godsdienst van de staat werd (onder Constantijn de Grote bijvoorbeeld in de 4e eeuw, of in het Europa van na de Reformatie), veranderde dat niet.

Het geloof werd 'van bovenaf' opgelegd. Je werd min of meer 'automatisch' lid van een bepaalde kerk, afhankelijk van het 'geloof' van de heersende vorst. Dat verklaart waarom vaak een heel land, of een bepaalde regio 'katholiek' of 'protestant' is. Dat verklaart ook waarom de voormalige Nederlandse 'volkskerk', de Nederlands Hervormde Kerk, zo'n brede rand heeft van leden die niet of nauwelijks betrokken zijn bij de kerk. Iedereen 'hoorde' bij deze volkskerk. Het hele land was verdeeld in 'parochies', 'gemeenten' en iedereen die in die bepaalde gemeente woonde werd 'verzorgd' door de geestelijkheid van die gemeente.

Die volkskerk bestaat niet meer, zegt Paas. Dat zegt ook het kortgeleden verschenen rapport van de PKN (Kerk 2025). De volkskerk moeten we ook niet terug willen. Maar wat dan wel?

Recent zijn er verschillende modellen van kerkzijn uitgedacht en in de praktijk gebracht, zoals 'kerkgroei', 'kerk als tegencultuur', 'kerk als transformerende kracht in de wereld'. Al deze modellen - zegt Paas - gaan ervan uit, dat die vroegere 'Christenheid' nog bestaat of weer hersteld kan worden. We moeten onder ogen zien dat dat niet zal gebeuren. Dat is niet erg. Integendeel. De staatskerk had ook nadelen. Bovendien kan die gedachte ons ont-spannen. We hoeven niet meer te streven naar iets wat niet haalbaar is. We leven als een minderheid in een wereld, die nauwelijks iets weet of wil weten van het christelijk geloof. Laten we ons in die werkelijkheid oriënteren op de richting, die wij als kerk kunnen gaan.

Wij kunnen daarbij leren van de Bijbel zegt Paas.

Met name de ballingschapstradities van het Oude Testament en de eerste Brief van Petrus uit het Nieuwe Testament leren ons hoe de toenmalige gelovigen als een kleine minderheid leefden. Zij wijzen ons de weg hoe wij dat in onze tijd in de wereldwijde oecumene ook kunnen doen. Paas baseert zich daarnaast ook op de recente oecumenische gemeenschapstheologie, die ontstaan is onder invloed van de toegenomen kennis over de vroegste kerk.

Wij, christelijke gemeenschappen, leven in deze wereld als 'Vreemdelingen' en 'Priesters'.

Vreemdeling

Als gelovige ben je feitelijk vreemdeling: een kleine minderheid. Je bent 'anders'.

Je bent ook principiëel vreemdeling en bijwoner. De aarde behoort ons niet toe. De aarde is van God. Wij mogen erop wonen en meewerken aan het verspreiden van welzijn en vrede.

Priester

In het volk Israël werden de priesters uitgekozen om de dienst aan God te verrichten. Ze gaven de boodschap van God door aan het volk en ze brachten de offers van het volk aan God. In zijn eerste brief neemt Petrus dat begrip priesterschap uit het jodendom over, maar hij past het aan en vormt het om: alle christenen zijn 'priesters'. Zij zijn rechtstreeks - en dus niet door bemiddeling van een geestelijke - verbonden met Christus. Iedere gelovige kan aan de wereld iets van God laten zien. Iedere gelovige kan God loven en de nood van de wereld aan God voorleggen.

Wat betekent dat in de praktijk?

Respect voor het verschil tussen kerk en wereld. Niet streven naar een christelijke 'cultuur' of een 'christelijke' staat.

We aanvaarden ons minderheidsbestaan als hoopvolle roeping zonder conflictkoers met de wereld. Je richt je niet tégen 'de wereld'. Je bent ook niet boven anderen verheven, maar je stelt je positief, vriendelijk en dienstbaar op in de wereld.

We zijn - verbonden met Christus - en dus 'zwak en dwaas' in de wereld. We zijn anders en we zijn machteloos' (onze sociale bewegingsruimte is beperkt). In die wereld zijn we uitgezaaid (we zijn verspreid én we hebben potentieel/groeikracht tegelijk).

Het onderhouden en versterken van onze eigen identiteit is belangrijk.

In de ballingschap zijn - om die identiteit te bewaren - veel (tot dan toe mondeling overgeleverde) bijbelverhalen verzameld en opgeschreven. Ook werd het geloof aangepast aan de nieuwe omstandigheden. Dat moest wel want de tempel was verwoest (dus de offerdienst in de tempel kon niet meer vervuld worden). Er werden nieuwe vormen gezocht om die dienst aan God en de verbondenheid met God te bewaren en te onderhouden.

Ook in het Nieuwe Testament moest het geloof na dood, opstanding en hemelvaart van Christus omgevormd worden: állen ontvingen de Geest van Christus, allen samen vormden nu het lichaam van Christus en verspreidden voortaan Zijn liefde en vrede.

Hoe kunnen wij, nú ónze identiteit behouden en versterken?

1) Eredienst

* Het voeden en beschermen van onze spiritualiteit is belangrijk. Daardoor kunnen wij sterk blijven staan in ons geloof (en mislukking en tegenwerking goed opvangen).

* In de liturgie ervaren we al iets van het Rijk van God dat komt.

* Door de nadruk op de kern te leggen: de eucharistie (brood en wijn). Die laat zien wat kerk zijn is: Christus maakt ons heel door zichzelf te geven en te delen.

* Door aandacht te geven aan de (andere) sacramentele kanten van ons geloof. Tastbare aspecten van het geloof, zoals symbolen, rituelen en lichamelijke handelingen maken het mogelijk om God te naderen en Hem nabij te weten.

* Door de lofprijzing ervaren wij Gods genade, gedenken we wat Hij heeft gedaan in Christus en antwoorden daarop: met vreugde en dankbaarheid.

* Christus geeft zichzelf aan allen: dan is er ruimte voor diversiteit. De eucharistie is open naar alle culturen en zoekt naar manieren om mensen met haar in verbinding te brengen.

* De viering straalt ook uit naar de andere dagen van de week en ook tot buiten de gemeenschap.

2) Nadruk op gemeenschap

Bij Christus horen is bij zijn kerk horen, deel uitmaken van Zijn Lichaam. Geloven is dus geen individuele aangelegenheid. Je bent weliswaar persoonlijk geroepen, maar door de doop word je ingelijfd in Zijn Lichaam. In die gemeenschap heersen vergeving en verzoening en worden wij samen met broeders en zusters aangenomen als kinderen van God. In die gemeenschap kunnen mensen God ervaren. Er moet dus een plek, een gemeenschap zijn, waarin dat heil gebeurt, waarin wij leren lief te hebben, te vergeven en te dienen en waar wij bemind, vergeven en gediend worden. Alle activiteiten van de kerk zijn uitdrukking van de gemeenschap met Christus.

De gemeenschap krijgt gestalte door *eenvoudige routines*, (zie ook Jakobusgemeente regel 2: 'wat niet eenvoudig gaat, gaat eenvoudigweg niet' en regel 3: 'wat niet regelmatig gebeurt, gebeurt in de regel matig'). Samen vormen wij een leergemeenschap (Mt 28): wij leren met elkaar en aan elkaar.

Ieder mens voegt iets toe aan de veelkleurigheid en zo aan de volheid van Christus. We verwelkomen dus wat de ander kan toévoegen. Daarmee verwelkomen we diversiteit!

3) Zending

De nadruk ligt op de kwáliteit van ons geloof (en niet op de kwantiteit: het áántal gelovigen). Wij zijn een koninkrijk van priesters en een geheiligd en heilig volk.

Dat betekent niet dat we moreel superieur zijn en zelfgenoegzaam kunnen zijn, maar dat ons bestaan bepaald wordt door de vreugde over wat God doet. Daardoor zijn we zegenend, dienend en biddend betrokken op onze omgeving. Een priester doet geen kwaad, scheldt niet terug, maar brengt liefde en verdraagzaamheid in deze wereld. Gal 6: 9,10: 'Wordt nooit moe het goede te doen'. In ons denken en in onze taal willen we niet totalitair, strategisch of invloedrijk zijn, maar kunnen we kleine plekken laten zien van

verzoening, vergeving en schoonheid. Begrippen als 'tuinieren', 'bewerken van de akker' en 'zaaien' zeggen iets over de aard van het werk van de gemeente. Zo geven we de wereld iets om over na te denken en om over te praten. We mogen geloven dat we ertoe doen in Gods wereld.

Discussie

Waardevol vind ik:

Dat we accepteren dat we een kleine groep zijn. De volks- of staatskerk is verleden tijd. Laat ons 'zoutend zout' zijn, of zuurdesem of een licht op een berg. (niet de wereld veranderen in een zoutvallei.)

Waardevol vind ik ook het uitwerken van onze eigen identiteit en daardoor de nadruk op:

- eredienst, liturgie en sacramenten
- gemeenschap
- zending/dienst aan de wereld.

Dit is precies de kern van ons kerk-zijn, die ik in het voorwoord al ter sprake bracht en die we in het vervolg steeds weer tegen zullen komen.

Bijzonder ook is dat Paas ons juist het 'priesterschap van alle gelovigen' aanreikt als nieuw model van kerk-zijn. Daarmee wordt direct al die andere rode lijn in dit verslag geïllustreerd: de participatie van allen - als inspirerend wezenskenmerk van de kerk van nu.

Een paar kritische kanttekeningen:

*Ik kan en wil het begrip 'groei' niet loslaten.

Wij zijn nooit een echte 'kerkgroei-beweging' geweest. Dat is ook niet gewenst, want daarin worden mensen ondergeschikt gemaakt aan 'ons' doel, 'onze streefcijfers'. We moeten niet in zulke termen willen denken.

Wel hoop ik dat wij als gemeenschap - ons ontwikkelen in ons geloof, 'groeien' dus in liefde en wijsheid en zo elkaar en de samenleving dienen en in dat alles volhardend uitzien naar de toekomst van God: een gehele aarde.

*Bij groei denk ik ook aan ontmoeting. De nieuwkomer verrijkt mij, zoals onze gemeenschap en onze eredienst de nieuwkomer verrijkt. Hij brengt nieuwe vragen in, maakt ons attent op onze blinde vlekken, 'verstoort' ons 'veilige, besloten, naar binnen gerichte, gezellige' clubje en doet ons als gemeenschap groeien naar de volheid en de veelkleurigheid van Christus.

We hebben dus altijd nieuwe mensen nodig om te groeien in de gemeenschap met Christus.

Wij - als lichaam van Christus - zullen dus een uitnodigende en open gemeenschap moeten zijn.

*Ik denk niet dat we priester kunnen of moeten zijn 'namens' de wereld. Ik zou het arrogant en bedilzuchtig vinden als ik zou zeggen dat ik 'namens' mijn buurman God loof. Ik vermoed trouwens dat hij daar helemaal niet van gediend is. Paas zegt zelf trouwens al dat wij ons niet meer zo verantwoordelijk hoeven te voelen. Ook verandert hij dit 'namens' al vaak in 'ten behoeve van'. Daarmee kan ik wel van harte instemmen. Dat is toch de bedoeling! Dat we aanstekelijk zijn, liefde verspreiden, hoop geven, barmhartig zijn en zin ervaren en zin doorgeven.

* We mogen bedenken dat onze westerse cultuur verregaand gevormd is door het christelijk geloof. Dat heeft - met zijn richting gevende verhalen en de verspreiding van de liefde van Christus - onze cultuur veel goéds gebracht. Ook in onze tijd hebben wij de samenleving nog steeds veel te bieden. Misschien wel juist de dingen, die ze het meest nodig heeft. Zoals Hendriks zegt - en ik stem daar graag mee in - : De kerk is voor de wereld van levensbelang!

De kerk in de kracht van de Geest - Prof. Dr. Jürgen Moltmann

(bekend van zijn *Theologie van de Hoop*)

Samenvatting van een hoofdstuk uit 'The Holy Spirit in the World Today' ed. Jane Williams

Inleidende notitie vooraf (MR)

Ook Moltmann legt grote nadruk op de participatie van alle gelovigen. Hij onderbouwt dat door de genadegaven van de Heilige Geest, die wij allen ontvangen. Daardoor worden alle gelovigen 'experts' (niet alleen de gewijde priesters). Allen zijn priesters.

Moltmann noemt de praktijk in de Jakobusgemeente in Tübingen als voorbeeld van een kerk waarin dit consequent is doordacht en in de praktijk wordt gebracht. Het is een kerkmodel dat overal in de wereld toegepast kan worden. U begrijpt dat ik nieuwsgierig werd.

De samenkomst van de gemeente is de hoop van de kerk

Vanaf de Reformatie tot na de 1e Wereldoorlog was de Evangelisch Lutherse Kerk in Duitsland een staatskerk. Na die tijd noemde ze zichzelf volkskerk (zoals de Nederlands Hervormde Kerk bij ons). Ook al was voor Luther het 'algemene priesterschap van de gelovigen' belangrijk, in de praktijk bleef de kerk van bovenaf georganiseerd. Het bleef een 'verzorgingskerk'. De kerk/de geestelijkheid 'zorgt' voor de leden.

In de Nazi-tijd voegde deze volkskerk zich zonder protest onder het Nazi-regiem.

Daarnaast ontstond de 'Bekennende' (belijdende) Kirche van Bonhoeffer en Barth. Dit was een verzetskerk. Ze was onafhankelijk van staat en kerkleiding. Ze had een eigen organisatie en een eigen kerkorde. Deze onafhankelijke kerk was een kritiek op de bestaande volkskerk. In de 'Bekennende Kirche' werd het ideaal van Luther verder uitgewerkt. Daarmee werd deze kerk een belofte voor de toekomst.

Vanaf 1991 heeft ds Schaller in de Jakobuskerk in Tübingen de traditie van de Bekennende Kirche voortgezet. Hier wordt het algemeen priesterschap van de gelovigen consequent doordacht en in de praktijk gebracht.

De verzorgingskerk werd omgevormd tot een participatie-kerk, waarin wordt uitgegaan van de voorkeuren en de kracht van haar leden. Het startpunt is wat zij kunnen en willen doen.

Zo werd de Jakobusgemeente een aantrekkelijke missionaire gemeente. Haar geheim is gemeenschap. De leden zijn afkomstig uit uiteenlopende kerken en geloofsrichtingen. Velen wonen buiten de officiële gemeentegrenzen.

Het bestaande volkskerkmodel (met haar 'Romeinse' organisatie, die nog stamt uit de tijd van keizer Constantijn) loopt op zijn laatste benen. De nieuwe vorm komt van onderop. Van mensen die zeggen: 'wij zijn de kerk'.

De gemeente van de genadegaven volgens Paulus. (1 Cor 12-14)

De 20ste eeuw is een eeuw van grote veranderingen.

In de 1e Wereldoorlog vernietigden de 'christelijke' naties elkaar. Vanaf die tijd zijn er geen 'christelijke naties' meer. Er werd een nieuwe kerk geboren: onafhankelijke gemeenten.

De kerk is niet meer verantwoordelijk voor de staat, maar voor haar eigen profetische bestaan. Ze hoopt op het Koninkrijk van God. Ze blijft trouw aan de aarde, die lijdt en aan mensen die lijden. Ze verwacht een nieuwe aarde waar gerechtigheid heerst (2 Petrus 3:13).

Bijzonder van deze kerk is ook, dat je haar overal in de wereld kunt vinden. Overal heeft deze kerk gemeenten, die onderling zijn verbonden door hun gemeenschappelijke geloof.

Deze kerken ervaren wat gemeenschap in de Geest van de opgestane Christus betekent. Hand 4: 32-35: 'Zij zijn er voor elkaar op zondag en door de week. Er is niemand onder hen die tekort komt'. De kerk die verandert in een levende participatiegemeente, wordt een gemeenschap, een broeder- en zusterschap voor het hele leven. Is dat een utopie?

In kloosters en reformatiebewegingen is het altijd zo gegaan.

Wij leven in een competitieve maatschappij met groeiende ongelijkheid en afnemende sociale samenhang. Gemeenten, die leven in de Geest van Christus zullen gemeenschappen worden waar men elkaar helpt en vertrouwt. Mensen worden met respect en liefde begroet. Iedereen is gelijk, je wordt niet langer gedefinieerd door wat je wel of niet kunt, maar ieder wordt gezien als een geliefd beeld van God. Het tegendeel

van armoede en rijkdom is gemeenschap. In die gemeenschap zijn we allemaal rijk (Joël 2:28,29). Het christelijk geloof in de schepping bevrijdt ons van de angst voor de natuur en ook van de vergoddelijking van de natuur. Zo wordt het mogelijk om in vrede en in harmonie met de natuur en de kosmos te leven (zie Col 1:20 en Ef 1:10).

De dialoog met andere religies heeft als doel om vrede te stichten tussen deze religies. Minstens zo belangrijk is de dialoog met de seculiere wereld over een politiek van vrede, gerechtigheid en zorg voor het milieu. De missionaire kerk weet zich verbonden met groepen die zich inzetten voor sociale gerechtigheid en milieu (2 Petrus 3:13).

Dit nieuwe tijdperk van de kerk zal de eeuw zijn van de Heilige Geest.

In de geschiedenis waren er diverse modellen van kerkzijn.

1. Het hiërarchische model - vanaf de 1e eeuw tot nu toe,

Hoewel Vaticanum II (R.K. concilie eind jaren '60) het algemene priesterschap van de gelovigen erkende, is de hiërarchische structuur van de R.K. Kerk bewaard gebleven. De paus 'correspondeert' met God in de hemel. De priester vertegenwoordigt Christus. De leken zijn ondergeschikt aan de geestelijkheid.

2. Het Christocentrische model

De kerken van de Reformatie kwamen voort uit de gedachte aan Christus als hoofd van de kerk. Hij brengt de eenheid van zijn kerk tot stand. De Zoon van God is tegelijkertijd de eerstgeborene onder zijn broeders en zusters (Rom 8:29). Door de Heilige Geest is Jezus aanwezig in woord en sacrament. Hij maakt ons tot zijn broeders en zusters. Er is geen scheiding tussen priesters en leken. Allen zijn priesters en koningen. Allen zijn begiftigd met de Geest. Deze kerk van broeders en zusters wordt bestuurd door de synode/de vergadering van de gezamenlijke gemeenten.

3. Het model van de genadegaven van de Heilige Geest (van Paulus, 1 Cor 12-14)

Iedereen wordt geaccepteerd zoals hij is. Iedereen speelt een rol in het bouwen van de gemeenschap en het verspreiden van het Koninkrijk van God. Niemand heeft een hogere of een lagere positie. 'Laat alles zijn tot opbouw van de gemeente' (NBV) of - in de woorden van de Bijbel in Gewone Taal - 'bedenk altijd dat die dingen jullie moeten helpen om elkaars geloof sterker te maken'. (1 Cor 14:26 en 1 Cor 12:4) Dus geen angst voor pluriformiteit, relativisme of chaos, maar vertrouwen in de ene en verenigende goddelijke Geest. De levengevende Geest is de bron van veelzijdigheid.

Elk lid is niet vooral een hoorder van het woord, maar hij/zij is zelf een expert (vlg Jakobuskerk in Tübingen, regel 1: de algemene expertise van alle gelovigen).

Er is een veelkleurige diversiteit aan genadegaven. Zij zijn alle vol van de Heilige Geest.

In dit model worden Christenen volwassen. Zij krijgen de moed om te leven naar hun eigen ervaring van het geloof en hun inbreng te hebben in de gemeenschap van het komende Rijk van God.

De Trinitarische eenheid van de kerk

Dat brengt Moltmann terug bij de Jakobusgemeente en doet hem tegelijkertijd denken aan de wijde hemel van de Drieënige God en dus aan de kerken wereldwijd, die allemaal naar dat model kerk kunnen zijn.

De betekenis hiervan:

1. Leven in gemeenschap met Christus heeft een drievoudige structuur.

Ik leef in gemeenschap/broederschap met Christus.

Zijn God en Vader zijn ook mijn God en Vader.

In de gemeenschap met Christus ervaar ik elke morgen zijn genade opnieuw. Ik ervaar de energie van Gods Geest. Die troost mij en maakt van mij een levende mens.

Ik geloof niet alleen in de Drieënige God. Ik leef in de gemeenschap met Jezus, de Vader en de Heilige Geest. Dat is het 'geheim' van de Drieëenheid (2 Cor 13:14).

2. De kerk is niet gebouwd op Vader, Zoon of Geest afzonderlijk maar op de eenheid van Vader, Zoon en Heilige Geest en op hun gezamenlijke werk.

Cyprianus zei al: 'De kerk, dat zijn de mensen die zijn verenigd door de eenheid van Vader, Zoon en Geest'. Jezus zelf sprak hierover in Joh. 17:21.

Onze broeder- en zusterschap is afspiegeling en impressie van de Trinitarische eenheid van God én de broederschap van de gelovigen leeft op mystieke wijze in de Drie-enige God.

Het is de toekomst die open is, die ons telkens weer uitnodigt tot hoop.

‘Goede Wijn’ Waarderende Gemeenteopbouw van Jan Hendriks.

Ook verschenen in het Schiedams Kerknieuws als ‘De Kern’ van september - oktober 2016.

Velen kennen Jan Hendriks van zijn boeken over de ‘gastvrije gemeente’ en ‘gemeente als herberg’. Jan Hendriks overleed in maart 2016 op de leeftijd van 82 jaar.

In 2013 publiceerde hij ‘Goede Wijn’ met als ondertitel: ‘Waarderende Gemeenteopbouw’. Dit boek is geschreven voor gemeenteleden.

Waarom ‘Goede Wijn’? Goede Wijn heeft een fles. God geeft de wijn en Jan Hendriks de fles. Dat wil zeggen: hij reikt een vorm aan (een manier van kerk zijn), waarop die goede wijn die God schenkt, zijn volheid, zijn smaak, zijn ‘ziel’ kan behouden en zo vreugde kan geven.

Waarderende Gemeenteopbouw is een nieuwe benadering, die niet begint bij tekorten en problemen, maar bij het waardevolle dat er wél is. En dat is er: in elke geloofsgemeenschap.

Kijk eens vanuit dat perspectief naar de kerk, krijg oog voor het waardevolle. Wees daar dankbaar voor en bouw dat verder uit. En maak ruimte voor allen die mee willen doen.

De waarden (of uitgangspunten) van Waarderende Gemeenteopbouw

1. Anders kijken/Er is een andere positieve werkelijkheid

In elke gemeente is iets van onschatbare waarde. Zie de kerk in dat positieve licht. Paulus zegt in (Fil 4:8) ‘schenk aandacht aan.....alles wat lof verdient’ (zie ook 1 Tess 1: 2-5)..

2. Ieder doet ertoe/Het gesprek van allen (en niet het inschakelen van experts) is hét middel voor vernieuwing. Vooral de deelname van mensen op de drempel! Zij hebben iets te bieden. De theoloog Noordmans schreef in 1933: ‘de toekomst van de kerk zou wel eens meer af kunnen hangen van de schare (de niet-leden), dan van de gemeente’.

3. Alle ruimte voor positieve ervaringsverhalen

Op ervaringskennis komt het volgens de Bijbel vooral aan. We stellen niet de bange, verstandelijke en zinloze vraag of God wel bestaat, en hoe dan wel en waar? Maar we zingen: ‘Zo vriendelijke en veilig als het licht, zo als een mantel om mij heen geslagen, zo is mijn God’ (Huub Oosterhuis). En dan vragen we: hebt u dat wel eens ervaren? Wanneer was dat? Hoe kon dat? Vooral in onze samenleving waarin vanzelfsprekende verwijzingen naar God ontbreken is het delen van geloofservaringen essentieel. Maar er is schroom. In Waarderende Gemeenteopbouw wordt hiervoor ruimte geschapen.

4. Individu en gemeenschap verdienen beide het volle pond

- De mens is geschapen naar beeld van God.

- Wij állen maken deel uit van het koninklijk priesterschap (1 Petr. 2:9).

- De liefde van Christus op het spoor komen kan alleen ‘met alle heiligen samen’ (Ef 3:18).

- Állen worden uitgenodigd hun bijdrage te geven (1 Kor 14:29, Fil 2:3).

5. Mensen als participant gaat samen met leiding als dienst

De Geest is uitgestort op allen. Er is een grote verscheidenheid aan gaven. Iedereen is onmisbaar. Deze waarde - de mens als *participant* - harmonieert met ‘leiding als *dienst*’. Dienst betekent: ruimte maken voor de leden om hun bijdrage te leveren. De pastor wordt *toeruster* (niet: hoofdrolspeler).

6. Het ijkpunt zijn de waarden die de kern vormen van het gemeentezijn, namelijk:

- vertrouwelijke omgang met God - (Mystiek: gebed, vasten, meditatie, bijbellezen)

- gemeenschap met elkaar - koinonia (dat is wat anders dan elkaar ‘lief’ vinden)

- dienst: - diaconia. Dat is: het goede nieuws doorgeven en demonen (van armoede, zinloosheid etc) uitdrijven (Mc 3:13-15).

Deze drievoudige kern maakt de kerk tot kerk. Die drie dimensies moeten in alle manifestaties van het kerkzijn, in alle werkvelden van de kerk terugkeren. Als die drie uit elkaar worden gehaald is er geen sprake meer van kerk. Dat gebeurt bijvoorbeeld als één van die drie wordt gekoppeld aan één bepaalde werkveld. Maar: diaconie, los van omgang met God en gemeenschap wordt filantropie. Gemeenschap, los van omgang met God en dienst wordt vriendschap en omgang met God, los van gemeenschap en dienst wordt ‘feel good spiritualiteit’. *Huub Oosterhuis: ‘Ik kan mij geen enkele vorm van volharding denken, geen enkel duurzaam engagement, zonder tien seconden mystieke ervaring’.*

De eigenlijke missie van de leiding is in alle beslommeringen de aandacht te richten op deze kern. 'Geestelijk leiding geven' dus, niet: 'managenen'.

Volgens Hendriks zitten de problemen rond het ambt vandaag in de stijl van leidinggeven.

7. Vertrouwen als grondtoon

Vertrouwen is de grondtoon die de realisering van de andere waarden mogelijk maakt. In het spoor van God die ons vertrouwen schenkt, geven wij mensen vertrouwen. Wij gaan ervan uit dat ze dat waard zijn.

De weg van de waarderende gemeenteopbouw is de weg van het vertrouwen

Om die weg duidelijk te maken vertelt Hendriks eerst wat het contrast is: dat is de weg van de *probleemoplossing*. Die wordt meestal ter hand genomen door de leiding en de experts.

Pas in een laat stadium wordt contact opgenomen met de gemeenschap. Niet om serieus te overleggen, maar om voldoende draagvlak te krijgen voor al bedachte plannen.

De weg van Waarderende Gemeenteopbouw is *de weg van vertrouwen*.

Daarbij staan niet onze problemen maar onze *verlangens* centraal en we *formuleren positief* (dus niet: teruglopend kerkbezoek, maar inspirerende vieringen) .

Die weg begint met het verzamelen van positieve ervaringsverhalen. (wat is voor u het meest waardevolle in de gemeente?). Dan wordt nagedacht hoe die positieve ervaringen mogelijk waren (wat was daarbij belangrijk?) Vervolgens stelt iedereen zich voor wat er zou gebeuren als die bloeifactoren in de gemeente de volle ruimte krijgen. Hoe ziet de gemeente er uit als die sterke kanten nog verder worden uitgewerkt? Dan sluiten we met elkaar een verbond om ons voor de realisering daarvan in te zetten: wie voelt zich geroepen een bepaalde taak op zich te nemen? Dit is niet de weg van de leiding of van de 'experts', maar deze weg wordt gedragen door allen ín (én buiten) de gemeenschap.

Het verschil in focus leidt ook tot een verschil in sfeer. Bij het zoeken naar positieve ervaringen maken gevoelens van falen, onmacht en somberheid plaats voor opgewektheid. 'Als we vragen stellen over mogelijkheden construeren we een wereld van mogelijkheden'. Stellen we vragen over problemen dan construeren we een wereld van problemen.'

Zo'n gemeente is een vertrouwensvolle gemeente

Om te laten zien wat dat is, schetst Hendriks eerst het tegengestelde, namelijk 'de angstig bezorgde gemeente'. Dan komt *de vertrouwensvolle gemeente* aan bod.

Volgens Bisschop Muskens staat 365 x in de Bijbel 'Vrees niet'. Dat is genoeg om elke dag van het jaar mee te beginnen. Ons vertrouwen is niet gebaseerd op gunstige ontwikkelingen in de wereld rondom ons, maar louter en alleen op de liefdevolle kracht van God, die het werk van zijn hand niet loslaat. Vertrouwen als grondtoon schept lucht en ruimte om de aandacht te verplaatsen van zorg om het bestaan, naar de reden waarom de geloofsgemeenschap bestaat.

Als voorbeeld van zo'n vertrouwensvolle gemeente noemt Hendriks *de gastvrije gemeente*

Alle elementen die in het voorgaande zijn genoemd zijn ook hier weer present.

Zo'n gemeente combineert *toegankelijkheid* met een duidelijke eigen *identiteit*.

De essentie van de gastvrije gemeente is niet dat de deuren open staan (dat hoort er wel bij) maar het besef dat wij zelf gasten zijn, gasten van God. Ps 39: 'Een vreemdeling ben ik, bij u te gast, zoals ook mijn voorouders waren'. Dat besef leidt er bijna automatisch toe dat wij op onze beurt ruimte scheppen voor anderen.

De vertrouwensvolle gemeente is het model voor nu en voor de toekomst.

Zij *concentreert zich op de essentie*, op haar reden van bestaan. Al het andere is niet onbelangrijk, maar krijg je er gratis bij (Mt 6:33). Daartoe behoren ook groei en een goede naam (Hand 2: 47). Dat zijn geen doelen, maar gevolgen van het handelen. Hendriks noemt een aantal inspirerende voorbeelden van gemeenten, die op deze wijze werken (ook internationaal) en hij besluit: begin er gewoon mee: 'begint eer gij bezint!' Want: *zo'n kerk is voor de wereld van levensbelang*. Zij is een vindplaats van vrede. Een teken van het Koninkrijk.

Wie graag een uitgebreid uittreksel van dit boek wil lezen, kan het bij mij opvragen: marjolijnrusschen@gmail.com. Er is ook info te vinden op de website: www.waarderendegemeenteopbouw.nl.

De Jakobusgemeente in Tübingen (Duitsland)

Inleiding

De Jakobuskerk staat in het oude centrum van Tübingen. Tübingen ligt in Baden-Württemberg, zo'n 40 km ten zuiden van Stuttgart. De gemeente is één van de zeven wijkgemeenten van de Evangelisch-Lutherse Kerk. Veel gemeenteleden wonen allang in deze wijk. Jonge gezinnen komen van buiten de gemeentegrenzen. Alle leeftijden zijn vertegenwoordigd maar de leeftijdsgroep van 35-45 jarigen het sterkst: jonge gezinnen met kinderen tot 16 jaar en alleenstaanden, die gemeenschap zoeken en vinden.

Opvallend is de enorme diversiteit in geloofsachtergrond en -beleving van de leden: van esoterisch tot streng bevindelijk, van liefhebbers van klassieke kerkmuziek tot die van moderne praisemuziek: allen zingen samen en ontdekken de verrijking, die de diversiteit biedt; men tolereert elkaar omdat men weet hoe belangrijk een bepaalde uitingsvorm voor de ander is.

In september 1991 werd ds Schaller predikant in de Jakobuskerk. Er waren toen nog 30 kerkgangers. Hun gemiddelde leeftijd was ongeveer 74 jaar.

Voor zijn komst had Schaller gezegd: 'ik kom alleen als we (onderstaande) visie en regels invoeren'. Men ging akkoord en Schaller kwam.

Visie

Het doel van alle inspanningen moet zijn dat zoveel mogelijk mensen door een uitnodigende gemeente tot een persoonlijke verhouding komen met Jezus als de Christus.

Regels

1. de algemene expertise van alle gelovigen
2. wat niet eenvoudig gaat, gaat eenvoudigweg niet.
3. wat niet regelmatig gebeurt, wordt in de regel matig.
4. wie de eerste stap zet, die moet ook de tweede stap zetten.

Op de 1e Advent 1991 worden deze visie en regels ingevoerd en consequent toegepast en zo begint de omvorming van de Jakobusgemeente van een verzorgingskerk naar een participatiegemeente.

Als je een plek wilt vinden op zondag moet je zorgen dat je op tijd bent (als je niet meer in de kerk past kun je terecht in het huis van de gemeente, waar de dienst op video wordt uitgezonden).

Door verrijking van de zondagsliturgie, door de verbinding van de preek met alle delen van de dienst, door een taal die dichtbij de werkelijkheid van mensen staat, door structuren die participatie, gemeenschap en groei bevorderen (de huiskringen vormen de basis van de gemeente) en door consequente gemeente-arbeid door de week ontstond er een verbazingwekkende groei.

De zondagse eredienst in de Jakobusgemeente

De zondagmorgendienst is het middelpunt van de gemeente.

Meteen vanaf het begin heeft ds Schaller de orde van de eredienst gewijzigd (in zijn eigen woorden - 'heel autoritair'). De opbouw is klassiek, maar toch heeft de dienst een andere sfeer gekregen, waardoor het - ik spreek uit mijn ervaringen van de twee keer dat ik een dienst meemaakte - en nu moet ik zoeken naar woorden -

- * waardoor het voor mij als moderne mens mogelijk wordt om me tot God te keren,
- *waarin ik heel sterk de gemeenschap met elkaar ervaar, en
- *waarin ik tegelijk word bemoedigd om mijn geloof in de praktijk te brengen.

(Die drie dimensies van de kern van ons geloof dus).

Hoe komt dat? Er worden liederen gezongen uit het liedboek, er zijn schriftlezingen, een preek, gebeden, op één van de zondagen dat ik er ben is er Avondmaal. Ook het verloop van de dienst lijkt op het verloop van onze diensten. Wat de bijzondere beleving mogelijk maakt ligt denk ik aan meerdere dingen.

1. Wanneer het (ruim) 10.00 uur is en iedereen zo'n beetje zit, begint de muziek. Iedereen wordt stil en luistert. We zingen een lied, dan volgt de begroeting - het is een genadeverkondiging, aangevuld met een korte introductie op de dienst. De liturg gebruikt klassieke, bekende formuleringen voor vaste onderdelen van de dienst, maar direct daarna wordt kort en puntig - en goed en duidelijk geformuleerd - een kleine toelichting gegeven. Dat maakt het stijlvol én toegankelijk tegelijk.

2. Dan volgt de Psalm. Die wordt gezongen op een Oosters-Orthodoxe wijze. Het is een manier van zingen die we kennen uit de kloosters (voorbeelden daarvan staan ook in ons liedboek) en van de Engelse Chant. Het gaat als volgt: opening, antifoon, de onberijmde psalm (dus niet de psalm uit het liedboek, maar uit de Bijbel) wordt in zijn geheel door de gemeente gezongen op de aangegeven wijze. Het is een mooie melodie - elke week dezelfde - die je al snel mee kunt zingen. Dan volgt nog een keer de antifoon en dan de afsluiting. Door de Psalm op deze wijze te zingen ontstaat er een heel bepaalde sfeer. Ingetogen zou je het kunnen noemen, gewijd.

3. De teksten van de (vier) kyriegebeden zijn kort (hooguit twee regels). Net zoals bij ons volgt na het 'Heer ontferm U' een door de gemeente gezongen kyrie. Aan het eind van het gebed zegt de liturg: 'als dit ook uw gebed is zeg dan: ja'. De gemeente antwoordt met 'ja'. Dan volgt het gloria: 'God in de hoog' alleen zij eer'.

4. Gebeden en viering van het Avondmaal. De gebeden na het lied na de preek beginnen met het Onze Vader, dan volgt de Vredegroet. Vervolgens spreekt de dominee het tafelgebed en de inzettingswoorden uit. Dan volgen 3 dankgebeden (steeds beantwoord met een gezongen 'Halleluja', dan volgt een stilte en dan drie voorbeden. Deze opbouw is gebaseerd op de zevenarmige kandelaar uit het Jodendom. De lichtjes daarvan worden van buiten naar binnen toe aangestoken - in het midden 'gebeurt' het Heilige, daar is God aanwezig, daar komt de Heilige Geest.

Een groep gemeenteleden (de voorste rijen het eerst) lopen door het middenpad naar voren en vormen een ruime kring rond de tafel. De dominee staat in de kring. Spreekt een korte nodiging en dan gaan twee personen (in dit geval de beide predikanten) de kring rond met het brood (echt brood). Vervolgens wordt het druivensap rondgedeeld. Er zijn een paar mensen, die al klaar staan met een blad met aarden bekertjes met druivensap. Zij delen die nu rond - één beker voor vier á vijf personen - . Als jij de beker hebt, drink je eruit en geeft het door met een enkel woord, zoals 'Christus voor jou'. Het is de bedoeling dat de bekertjes worden leeggedronken. Daarna worden ze weer ingezameld. Tijdens de rondgang zingt de gemeente Taizé-liederen. Ter afsluiting geven de mensen in de kring elkaar een hand en de dominee spreekt een korte tekst. De mensen in de kring gaan via de zijkant weer naar hun plaats. Intussen komt de volgende groep door het middenpad alweer naar voren.

5. De liturgie is 'eenvoudig', dus niet 'overvol, maar een 'eenheid'. Zo opgebouwd dat ik daarin mijn geloof beleven kan - en met mij - zo te zien - mensen van alle generaties.

6. Berichten uit de gemeente voor de gemeente.

De mededelingen worden niet gedaan aan het begin van de dienst door de ouderling - 'van hogerhand' (namens het bestuur van de kerk), maar na de gebeden krijgt ieder (dus van onderop) die iets wil doorgeven wat van belang is voor de gemeente de gelegenheid daartoe. De mededelingen uit de gemeente zijn deze keren (waarschijnlijk door de vakantie) beperkt. De dominee vertelt wat de opbrengst van de collecten van de vorige keer was en wat de bestemming is van de collecten van deze zondag. Iemand nodigt uit voor de koffie in het Kerkcafé (haar huiskring heeft de koffie verzorgd) en een lid van het Welcome-team wijst erop dat zij beschikbaar is voor informatie, gesprek of gebed.

7. Na de zegen gaan de mensen weer zitten uit respect voor de kerkmusicus. Die speelt nog een stuk. Hij krijgt applaus en pas dan staan de kerkgangers op en gaan ze de kerk uit.

8. De collecten. Er is geen rondgang, maar bij de uitgang staan twee grote houten bussen met een gleuf erin. Daar kun je je bijdragen in doen.

Bij de ingang staat een overzicht van de opbrengsten van de collecten ten behoeve van het werk van de eigen gemeente. Het streefbedrag staat aangegeven en de stand van zaken op diverse data tot nu toe.

9. Er is een handzaam boekje waarin de orde van de verschillende diensten staat (en ook bijvoorbeeld de melodie van de psalm), zodat je ook als gast de dienst goed kunt volgen.

De orde van dienst op al deze zondagen in grote lijnen hetzelfde.

De kerkdiensten verlopen volgens een vast - maandelijks - schema.

De 1e zondag van de maand - Avondmaal (met druivensap)

De 2e zondag van de maand - doop

de 3e zondag van de maand - medewerking van de Praiseband

(zij mogen vier liederen spelen, de andere twee liederen worden begeleid door het orgel). Een kwartier nadat de dienst is afgelopen spelen zij nog enkele nummers. Wie dat wil kan dat bijwonen).

Nog enkele andere bijzonderheden.

Twee keer per jaar (in april en oktober) worden mensen gezegend in een zondagse eredienst. Dat kunnen mensen zijn die een nieuwe huiskring zijn gestart (of vertegenwoordigers daarvan) of nieuwe leden of nieuwe ambtsdragers. Op zo'n zondag worden ook de nieuwe mensen begroet, dat wil zeggen kort voorgesteld aan de gemeente.

Gastpredikanten.

Bij het zoeken naar gastpredikanten is het uitgangspunt dat dezen moeten preken over een liefdevolle, bevrijdende God. Het evangelie moet de kern van de preek zijn.

Liturg en prediker.

De liturgie en de preek kunnen door dezelfde voorganger gedaan worden. Maar er kan ook een afzonderlijke liturg zijn. Er is een groep mensen in de gemeente die hiervoor is 'opgeleid' door de predikant.

Naast de zondagdienst zijn er nog diverse andere 'diensten:

Middaggebed. Maandag tot en met vrijdag van 12.15 - 12.30 uur.

Avondgebed op dinsdagavond van 20.00 - 21.00 uur.

Shalom (vredes)dienst - 3e woensdag van de maand om 19.00 uur.

Zegendienst (vergelijkbaar met onze Thomasviering) 4 x per jaar op zaterdagavond.

Weekendworship (Praisedienst) - 3e zaterdag van de maand om 19.00 uur.

Tijd voor jou (uur van bezinning) 1 x per maand op zaterdagavond

Op de website wordt van al deze diensten uitgelegd wat het is, wat de geschiedenis is van deze vorm, waarom het wordt gedaan en hoe de dienst verloopt.

Visie en regels van de Jakobusgemeente:

toelichting en bespreking

Visie

Het doel van alle inspanningen moet zijn dat zoveel mogelijk mensen door een uitnodigende gemeente tot een persoonlijke verhouding komen met Jezus als de Christus.

Toelichting en bespreking visie

Ds Schaller vertelde mij dat het accent in deze visie vooral ligt op het uitnodigende karakter.

Het belangrijkste feest van het jaar in de Jakobuskerk is het Pinksterfeest: de gave van de Heilige Geest aan

zijn leerlingen/aan ons. Christus is nu in de wereld dóór zijn gemeente.. Mensen kunnen in ons Christus ontmoeten óf niét. En ook: wij kunnen in de ánder Christus ontmoeten. Soms is een bepaalde ontmoeting zo belangrijk, soms raakt een gebaar of een uitspraak van iemand ons zo, dat wij daarin God/Christus herkennen. Door wie wij zijn - mensen begiftigd met de Geest van God/Christus - zijn wij uitnodigend, zoals Christus dat was. (*Vergelijk ook wat Moltmann zegt over het tijdperk van de Geest*).

De vier regels

Regel 1: De algemene expertise van alle gelovigen ('Expertentum')

Toelichting en bespreking regel 1

Bij deze regel kun je denken aan de charismata, de genadegaven, waar Paulus over spreekt: ieder heeft gaven en talenten en ieder kan die inzetten en zo op zijn of haar eigen wijze God dienen. Iedere nieuwkomer voegt daar met zijn/haar genadegaven iets aan toe.

In deze woorden herkennen we ook het pleidooi van Martin Luther voor 'het algemene priesterschap van de gelovigen'. Daarmee nam hij stelling tegen een kerk die van bovenaf geleid wordt. Luther pleitte voor de mondigheid van alle gelovigen.

In de Jakobuskerk wordt de expertise van iedere gelovige verder en consequenter doorgevoerd dan in de reformatie werd gedaan.

De term 'algemene expertise van alle gelovigen' betekent dat iedere gelovige verantwoordelijk is voor zijn eigen geloof. Jij hoeft aan mij en ik hoef aan jou geen verantwoording af te leggen van de inhoud van jouw/mijn geloof, noch van het in praktijk brengen daarvan. Die wordt niet van bovenaf opgelegd. Het gevolg is: 1. dat in de Jacobuskerk veel mensen met verschillende geloofsachtergronden en -beleving een thuis vinden.

2. dat de structuren de participatie van állen mogelijk maken en dat leiding dienst wordt.

Alle huiskringen verzorgen een paar keer per jaar de voorbeden en het 'kerkcafé', (de koffie na de dienst, eventueel met iets erbij).

Er is een liturgiegroep. Dat zijn mensen, die zelfstandig de liturgie kunnen leiden.

Er is een lectorengroep: de lectoren verzorgen de eerste schriftlezing. Ook deze taak wordt zeer serieus genomen. De lectoren hebben een grondige training gehad (van een t.v. presentator).

Deze regel betekent ook dat een bepaalde functie soms niet vervuld wordt. Zo was er op een gegeven moment geen leiding meer voor de kindernevendienst. De gemeente hield dat zes weken uit. Toen meldden zich weer gegadigden.

De regel betekent ook dat je soms tegen iemand, die zich heeft aangemeld moet zeggen: dit moet je niet gaan doen, voor deze functie ben jij niet geschikt, maar we hebben jou wel nodig! We gaan samen zoeken hoe jij jouw talenten kunt inzetten.

Ds Schaller vertelde nog een aardige anekdote over de Amerikaanse kerk van Bill Hybels.

Daar doet een nieuw lid een test, waaruit duidelijk moet worden wat zijn/haar gaven en talenten zijn. Eens was er iemand die geen enkel talent bleek te hebben (volgens de test). 'Dat kan niet waar zijn'. De test werd veranderd, maar nog steeds kwam er niets uit. 'Dat is onmogelijk. Wat doe je in het dagelijks leven?' 'Ik ben auto-monteur'. Toen werd een oude auto gekocht - de man kreeg de mogelijkheid die op te knappen - de auto werd voor een hogere prijs verkocht. Dit groeide uit tot een heel project. De (enorme) opbrengst was voor een goed doel.

Deze regel is, wat ds Schaller betreft, niet alleen van toepassing op gemeenteleden maar ook op voorgangers. Ook voorgangers kunnen niet alles evengoed. Dat moet je dan ook niet van hen verlangen.

Laat hen die dingen doen, waar ze goed in zijn en niet de dingen, die hen niet liggen. Zo kan volgens ds Schaller niet elke predikant preken en is maar zo'n 10-15% van alle predikanten geschikt om kinderen en jongeren boeiend godsdienstonderwijs te geven. Laat dat dan over aan hen, die dat heel goed kunnen.

Met deze regel wordt uitgegaan van de KRACHT van de gemeente. Deze regel leidt er toe dat iedereen haar taak goed en met plezier doet. Dat werkt aanstekelijk!

Regel 2 t/m 4 Algemeen

Dit leken mij op het eerste gezicht vooral heel praktische regels. Ds Schaller vertelde dat het evenzeer

geestelijke regels zijn.

Regel 2 Wat niet eenvoudig gaat, gaat eenvoudigweg niet.

Toelichting en bespreking regel 2

Denk aan het bijbelse 'eenvoud van het hart'.

Het gaat niet om grote gebaren of om complexe acties. De liefde van een Christenmens wordt zichtbaar in eenvoud en in kleine gebaren, zoals de zorg waarmee de kandelaars in de kerk worden schoongemaakt, de zorg waarmee de koffie na de dienst wordt gezet, het hartelijke en warme woord waarmee de kerkganger bij binnenkomst wordt begroet, de kaart voor een zieke, de zorgvuldige omgang met de kerkelijke gelden enzovoort enzovoort.

Deze regel heeft ook een praktische kant. Dat kleine groepje oude mensen, waarmee ds Schaller begon had natuurlijk maar beperkte mogelijkheden. Zij haalden zich geen grote projecten op de hals, maar deden wat voor hen uitvoerbaar was. Dat bleek genoeg te zijn.

De gemeente groeide en daarmee haar mogelijkheden, maar de regel blijft van kracht: is dit haalbaar of gaat dit boven onze kracht.

3 Wat niet regelmatig gebeurt, wordt in de regel matig

Toelichting en bespreking regel 3

Denk aan het gebed. Heeft dat een vaste plek in je leven? Juist door het met regelmaat te doen krijgt het inhoud en betekenis. Dan vormt het je. Elke keer dat je het Onze Vader bidt, dringt tot je door wat belangrijk is in je leven. Wat je bidt wordt je steeds meer eigen.

Als je niet regelmatig bidt, verwatert het gebruik om te bidden en al gauw verdwijnt het gebed helemaal uit je leven.

Hetzelfde geldt voor de kerkdienst op zondag. Jij stemt in met de lofzang en de lofzang vormt jou. Jij vormt (samen met anderen) de gemeenschap en de gemeenschap vormt jou. Je leert met en aan elkaar. Je versterkt elkaar en daarmee de presentie van Christus.

Deze regel helpt je ook als je iets nieuws wilt beginnen. Als we hiermee starten kunnen we het dan ook op een regelmatig basis volhouden?

Regel 4: Wie uitnodigt om de eerste stap te zetten, moet ook de tweede stap zetten.

Toelichting en bespreking regel 4

Ook dit is een geestelijke regel.

Stel dat je kiest voor het geloof: je laat je dopen en je doet belijdenis en vervolgens ga je nog maar twee keer per jaar naar de kerk: wat heeft die gemeenschap van de gelovigen dan voor betekenis?

Stel: de opstanding is voor jou belangrijk. Door de boodschap van Pasen weet je dat je een nieuw begin in je leven kunt maken. Je verlangt naar een leven dat zinvol is en betekenis heeft. Je wilt achter je laten wat de kwaliteit van jouw leven of van anderen ondermijnt - en vervolgens zou je het opgeven? Dan blijft de opstanding voor jou zonder kracht.

Tegelijkertijd is dit een heel praktische regel.

Als iemand in de gemeente bijvoorbeeld een initiatief wil nemen, kan hij hiervoor medestanders zoeken en het samen met die anderen uitvoeren. De kerkenraad en/of de predikant kunnen ondersteuning bieden, bijvoorbeeld om te waarborgen dat dit initiatief niet botst met activiteiten van andere gemeenteleden of als een inbreng van een theoloog gewenst is. Deze regel voorkomt dat we wat roepen en er dan op rekenen dat iemand anders het wel uitvoert. Deze regel helpt ook te voorkomen dat je teveel hooi op de vork neemt. Deze regel houdt ons met beide voeten op de grond.

Conclusie

Een eigen visie moet elke gemeente natuurlijk zelf ontwerpen.

Deze vier regels bieden een goede structuur voor een echte 'participatie'gemeente, waarbij de leiding voluit 'dienst' wordt.

Huiskringen

De huiskringen vormen de basis van de gemeente. De gemeenschap is het allerbelangrijkste. In de huiskringen wordt die gemeenschap in de praktijk gebracht.

Huiskringen zijn kleine groepen gemeenteleden die elkaar regelmatig (eens per 7-14 dagen) treffen, meestal 's avonds bij één van de leden thuis. Een kring heeft zoveel leden als er in een huiskamer passen (8-12). Wat de huiskring doet, bepalen de leden zelf. Sommige kringen hebben een liturgisch verloop of een liturgisch begin of einde (gebed, bijbellezing, lied), andere gaan in gesprek over een boek of een thema of werken aan een gezamenlijke actie.

Er zijn maar drie voorwaarden voor het starten van een huiskring.

1. Een huiskring doet enkele keren per jaar mee aan de kerkdienst op zondag en verzorgt dan de voorbeden en de koffie voor het kerkcafé (koffie na de dienst)
2. Een huiskring werkt mee aan het gemeentefeest (denk aan onze startzondag) en aan de jaarlijkse handwerkkunstmarkt in de kerk.
3. Elke huiskring benoemt één of twee vertegenwoordigers

De kerkenraad houdt contact met de huisgroepen via één van de predikanten of via de pastorale coördinator. Ook bij een probleem kan die laatste worden ingeschakeld.

Hoe kom je bij een huiskring?

Twee keer per jaar is er een avond voor geïnteresseerden. De (vertegenwoordigers van de) groepen presenteren zich daar. Als je als nieuweling tussentijds mee wilt gaan doen, kun je ook contact opnemen met de coördinator.

Ook twee keer per jaar is er een avond voor de vertegenwoordigers van de huisgroepen om ervaringen uit te wisselen en/of te luisteren naar een inleiding over een interessant thema, dat als inspiratie kan dienen.

Als een enkeling of groepje een huiskring wil starten, kan dat ook. Men kan daarbij ondersteund worden, maar dat hoeft niet. Men vertrouwt op de eigen verantwoordelijkheid.

De Jacobuskerk heeft momenteel 23 huisgroepen.

Ze hebben vaak ludieke namen. Bijvoorbeeld: After Eight in de Oase, De fabelachtige wereld van Amélie, De kameraden, Emmaus, Hoge C, In Vino Veritas, kruis en dwars (Kreuz und Quer), Mamamia, Pax an, Thank God it's monday, Tussen hemel en aarde, Fasenvrije zône.

Een avond 'Levenslust'

Ik heb ds. Maihöfer, één van de huidige predikanten, gevraagd of ik ook een huiskring bij kan wonen. In vakantietijd is dat wat lastig, maar gelukkig: de kring 'Levenslust' komt bijeen, en ik mag erbij zijn.

Zondag na de kerkdienst stelt Elke Maihöfer mij voor aan Maria. De kring is bij haar thuis. Zij vertelt dat deze kring altijd begint met een maaltijd om 19.00 uur. Zo is het goed te doen ook voor hen die rechtstreeks uit hun werk komen. Het onderwerp van deze avond is 'de voetwassing', de bekende lezing uit Johannes 13, waar Jezus zijn leerlingen de voeten wast en hen opdraagt ook zo elkaar te dienen. Het is de evangelielezing voor Witte Donderdag. Ik moet een handdoek meenemen want we gaan dat voetwassen in de praktijk brengen.

Lieve help! Heftig! Zien mijn voeten er wel een beetje uit? Waarom nou net die ene keer dat ik er bij ben!

Er zijn 23 huiskringen, ze bestaan voor het merendeel al vele jaren, ze komen zo'n 24-40 x per jaar bij elkaar en net die keer dat ik erbij ben gaan we elkaar de voeten wassen! Alleen de gedachte al brengt bij mij heel wat op gang. Ik heb al zo vaak de dienst op Witte Donderdag geleid en over die tekst gepreekt, maar nu dringt de betekenis ervan ineens veel dieper tot me door.

Het voelt heel kwetsbaar. Dit overkomt toch eigenlijk alleen mensen die het niet meer zelf kunnen vanwege ziekte of ouderdom. Dat is heel wat - dat je dat uit handen moet geven en dat je je toe moet vertrouwen - overleveren kun je ook zeggen - aan iemand anders. In die situatie kun je jezelf niet meer afschermen of verbergen voor de ander. Je moet letterlijk met de billen bloot.

En dan iemand anders de voeten wassen: iemand, die zich in al zijn kwetsbaarheid aan mij bloot moet geven! Dat kan je toch alleen maar vervullen met eerbied en liefde voor die kwetsbare mens. Alsof je die

mens met nog meer of nog bewuster respect zult benaderen dan je normaliter doet.

Het is ook een heel intiem gebeuren. Wie wast nou mijn voeten? Mijn beste vrienden hebben dat nooit gedaan, mijn familieleden ook niet, zelfs niet mijn man. En nu moet ik dat ineens bij een wildvreemde doen en een wildvreemde dat aan mij laten doen! Huhh!

Maar ook heb ik het gevoel dat ik naar een Witte Donderdagviering ga.

Afijn - gewoon gáán. Wie de eerste stap heeft gezet, moet ook de tweede doen immers (regel 4). Iets voor zevenen meld ik me bij de bovenwoning van Maria. De ronde tafel is gedekt. We zijn met z'n zevenen deze keer. De kring telt acht leden, maar vanwege de vakantie ontbreken er twee. Het is een eenvoudige broodmaaltijd. Iedereen heeft wat meegenomen: kaas, worst, meloen, wortel, olijven. Gesa heeft ook een fles port bij zich: ze heeft wat te vieren. Ze heeft in één keer haar motorrijbewijs gehaald. We toosten op haar! De kring doet haar naam éér aan. Het is een en al hartelijkheid en vrolijkheid. Alle leeftijden zijn vertegenwoordigd lijkt het. Ik schat: een twintiger, twee dertigers, een veertiger, een vijftiger en een zestiger. Ze hebben uiteenlopende beroepen: een technisch iemand, een maatschappelijk werker, een verpleegster, iemand die in een winkel werkt, een wetenschapper. De meesten in deze kring zijn single, een paar zijn getrouwd. Echtparen gaan meestal niet naar dezelfde kring, wordt mij verteld, zodat er ook nog iemand bij de kinderen thuis is. Voor de maaltijd leest Maria een paar korte gebedsteksten (19.15 uur), daarna gaat het gesprek weer vrolijk verder. De kring bestaat zo'n jaar of acht. Zo nu en dan verdwijnt iemand of komt er iemand bij. Martin 'leidt', dat wil zeggen, hij houdt de tijd in de gaten. Hij doet dat heel informeel, nauwelijks merkbaar. Tijdens de maaltijd is ook gelegenheid voor mededelingen en organisatorische zaken. Agathe vertelt iets over een vlooiemarkt, ze krijgt tips en hulp aangeboden, en zo zijn er nog een paar mededelingen. Dan (19.45 uur) krijgt ieder een pen en papiertje. Het is de bedoeling dat je daarop schrijft waarvoor je wilt danken en waarvoor je wilt bidden. Het gaat om belangrijke dingen uit je persoonlijke leven. Vervolgens komt de zandloper op tafel en om de beurt - vertelt ieder wat hij/zij heeft opgeschreven en wat daar zoal bij komt. De anderen luisteren alleen. Het zijn persoonlijke verhalen, over de relatie met een baas, ontwikkelingen op het werk, zorgen om een oude moeder, en natuurlijk ook over het succes en plezier van het motorrijden. Het is duidelijk dat deze mensen elkaar goed kennen en in vertrouwen met elkaar kunnen praten. Ieder komt aan bod en ieder heeft de mogelijkheid om zich uit te spreken, zonder dat het verhaal van één persoon de hele avond domineert. Vanavond is er veel om voor te danken, maar, zo wordt mij verteld, dat kan ook heel anders zijn en soms ook moet er wat onderlinge wrijving besproken worden. Vanavond is daar niets van te merken en blijft de stemming vrolijk en plezierig. Als iedereen aan de beurt is geweest, worden de briefjes door elkaar gehusseld, iedereen 'trekt' er eentje uit. De komende tijd zal hij/zij bidden voor degene van wie het briefje is. Dat wordt de liedbundel te voorschijn gehaald. In de loop der jaren is een 'eigen' bundeltje geliefde liederen ontstaan (gewoon een bundeltje copieën). Om een indicatie te geven: het zingen staat gepland van 20.30-20.45, maar heel strikt houdt men zich niet aan die tijden. Het zijn goede zangers en het klinkt heel mooi. Nu gaan we verder met het thema van de avond. Het is inmiddels 20.45 uur en de avond stopt om 21.30 uur. Maria heeft bedacht hoe we het praktisch aan kunnen pakken en Agathe vult haar aan. Eerst wordt het bijbelgedeelte voorgelezen. Ieder vertelt kort wat bij hem boven komt. Maria leest verder dan we in de kerk altijd doen. Mijn aandacht valt daardoor op het 'rein' zijn, en op vergeving. We gaan op de bank zitten.

Er is een vierkant teiltje. Je knielt neer voor degene die je de voeten wast. Die zet zijn voeten in het teiltje. Je giet lauwwarm water uit een kan over de voeten, wast ze en droogt ze af met een klein handdoekje (Maria heeft ontdekt dat ze daar een heleboel van heeft. Dus onze eigen handdoeken blijven in de tas). Als jouw voeten zijn gewassen ga je niet direct de voeten van een ander wassen, zodat je even 'pauze' hebt en goed op je in kunt laten werken wat je ervaart. Tijdens het hele gebeuren worden er Taizé-liederen gezongen - spontaan ingezet - de ene keer zing je wel mee de andere keer niet. Soms ook is het stil. Ik ben als tweede aan de beurt. Tom, een vrolijke veertiger met een technisch beroep (en een sportieve auto ontdek ik later als ik een stukje met hem meerijd) wast mijn voeten. Verbazingwekkend en indrukwekkend, de tederheid en de zorg waarmee hij dat doet. Het is een heel bijzondere ervaring die eigenlijk niet in woorden is te vatten. Als ik het toch moet proberen: er wordt iets in je ziel geprint. Het dringt diep door. Anders dan woorden dat doen. Even later was ik Martin de voeten. Zo mogelijk is dat nog doordringender. Ik merk bij mezelf volledige concentratie. Ik ben helemaal, met heel mijn aandacht bij dat voetwassen. Ik denk niet meer aan mezelf, aan wat anderen wel of niet zullen vinden van mijn voeten of van hoe ik het doe, ik denk ook niet aan de eventuele zorgen en problemen van Martin of van wie dan ook, maar ik ben helemaal bij

dat voetwassen. Volledige overgave? Helemaal in het hier en nu zijn? Is dat wat liefde en dienstbaarheid eigenlijk zouden moeten zijn? Volledig en geconcentreerd, zonder bijgedachten, in volledige overgave in dienst van de ander? Ik ben erg onder de indruk. Na afloop wisselen we kort onze ervaringen uit. We hebben allemaal vergelijkbare ervaringen en we zijn allemaal dankbaar voor deze avond.

De zo mannelijke Tom noemt het een 'tolle' avond! Ik weet zeker: er zal geen Witte Donderdag meer zijn, dat ik niet zal denken aan deze bijzondere avond. De betekenis ervan is op een heel nieuwe manier tot me doorgedrongen. De volgende avond van de kring gaat over het zalven. Ook dat gaan ze in de praktijk brengen. Ik realiseer me hoe weinig lijfelijk wij in de kerk eigenlijk zijn (in tegenstelling tot de Bijbel!). Bij ons gaat het altijd maar om woorden. Ook heel belangrijk natuurlijk, maar misschien veronachtzamen we daarbij onze zintuigen en onze zintuigelijke ervaringen. En missen we daardoor een belangrijke manier van elkaar nabij kunnen zijn. Dat is iets om over na te denken.

Ik ben blij dat ik deze avond heb meegemaakt. Vooral ook omdat ik heb ervaren dat het gewoon kan: gezellig en vrolijk met elkaar omgaan en toch geen verstoppertje spelen voor elkaar, maar in onderling vertrouwen en zonder zwaarwichtigheid of opgelegde vroomheid of ernst met elkaar de belangrijke dingen uit je leven en je geloof met elkaar delen.

Bij ons is het vaak het één of het ánder: of het is een 'vrolijke' boel, waarbij ieder met kwinkslagen en getapte opmerkingen zijn best doet om de vrolijke frans uit te hangen, maar intussen zichzelf en wat hem echt bezighoudt verstoopt achter een facade. Of het is één en al ernst en zwaarwichtigheid. Dat hoeft dus niet. Het kan: bijbelse 'levenslust': plezier en nabijheid en diepgang kunnen samen gaan! Goed om te ervaren en: aanstekelijk!

Elke kring heeft een eigen manier van werken - maar dat zo'n huiskring gemeenschap sticht, geloof opbouwt én uitnodigend is, dat is duidelijk!

Nog even iets over de werkwijze van deze kring. Elke vier maanden maken ze een nieuw programma. Ook plannen ze dan welke bijeenkomst bij wie thuis zal zijn. Enkele onderwerpen van de afgelopen tijd: waren 'De tien geboden' (2x), bijbellezing, voorbereid door één van de leden (4x), 'geloven, leven, delen' (2x), en een diaconale actie. Twee bijeenkomsten werden besteed aan reflectie en planning.

Organisatie

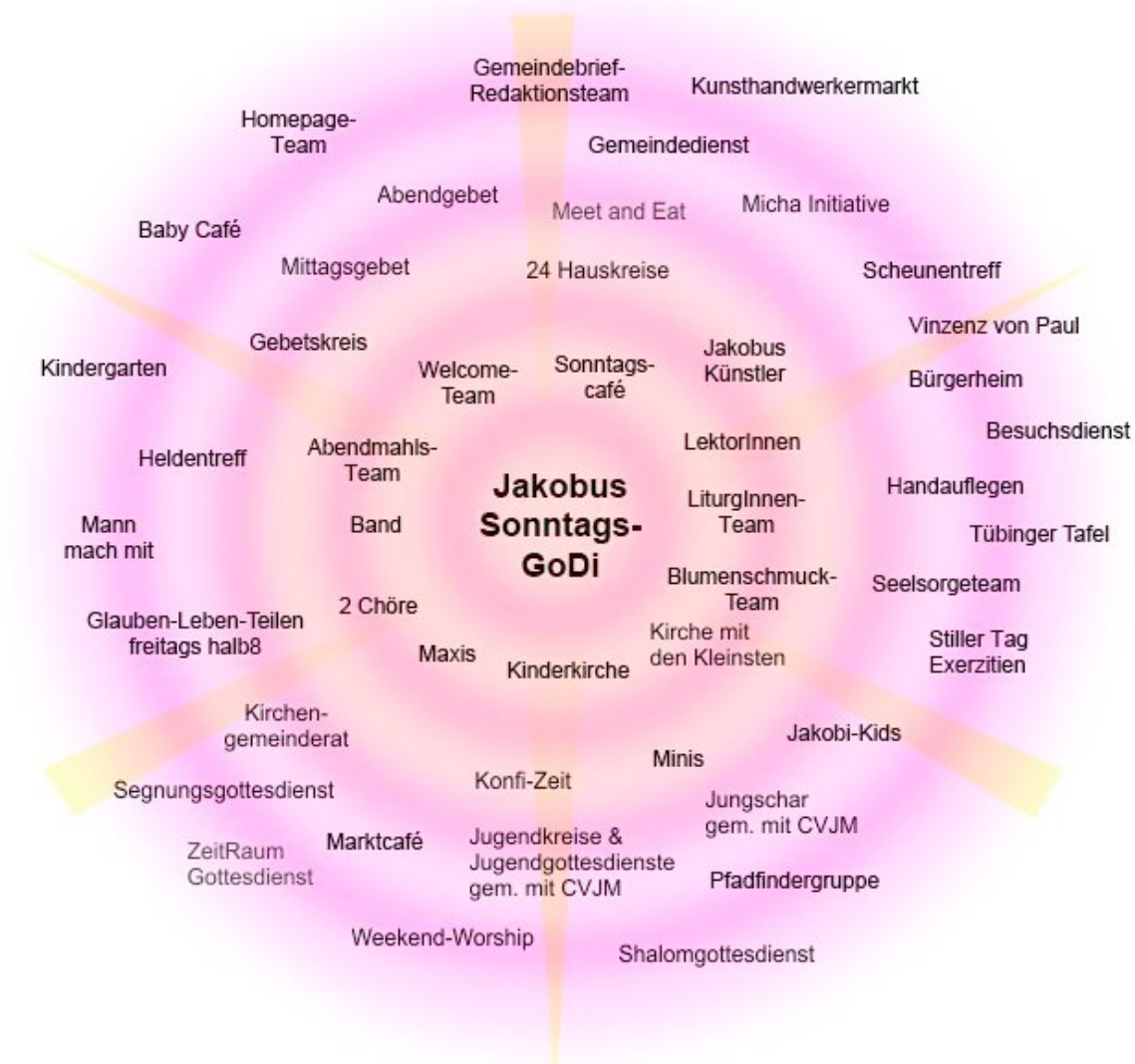
Op de website van de Jakobusgemeente is de hele organisatie schematisch afgebeeld.

In dit schema komen we weer de (drievoudige) kern van het geloof tegen.

In het centrum, de eredienst op zondag, daarom heen het gebeuren in de gemeente, o.a. huiskringen en in de buitenste cirkel de kerk die de wereld/de stad ingaat,

zoals website, babycafé, Marktcafé, Tübinger Tafel (voor daklozen en hongerigen).

De Jakobusgemeente wil een gastvrije gemeente zijn.

Kerkenraad

De taak van de kerkenraad in deze visie

De kerkenraad is niet een orgaan dat 'van bovenaf' regelt en bepaalt.

De taak van de kerkenraad is: geestelijk leiding geven aan de gemeente.

De kerkenraad

1) ondersteunt initiatieven van gemeenteleden.

2) geeft impulsen aan de gemeente voor toekomstige thema's en probeert lange-termijn ontwikkelingen te stimuleren.

Taakverdeling

De kerkenraad bestaat uit drie beroepskrachten: het predikantenechtpaar en de diakoon en 6 vrijwilligers. Ieder kr-lid heeft een bepaald deel van het kerkenwerk onder zijn hoede (bijv. kinderwerk, volwassenenwerk, techniek, gebouwen).

Ds. Conrad Maihöfer heeft als taak: kerkdiensten leiden, pastoraat en zakelijke leiding en begeleiding van groepen en kringen. Ds. Elke Maihöfer leidt ook kerkdiensten, daarnaast houdt zij zich vooral bezig met

onderwijs- en kindgerelateerde zaken. Peter Kögler, de diakoon, is coördinator van de huiskringen en begeleidt vrijwilligers in het kinderwerk.

Er is een kerkmusicus. Muziek is erg belangrijk in de gemeente. Men hecht dus grote waarde aan een bekwaam musicus. Er is een koster. En dan is er nog een coördinator, die een zeer centrale en veelal ook pastorale rol heeft. Haar taken zijn communicatie, tijdmanagement, publiciteit, ondersteuningspunt van vrijwilligers, organisatie, voorbereiding en verslag kerkenraadsvergaderingen, financiën, voor en nabespreking van kerkdiensten.

Onderwijs en vorming

In de Jakobuskerk is elk jaar een Alphacursus, (door een groep leden georganiseerd). Tot nu toe is uit elke Alphagroep een huiskring ontstaan. Omdat er behoefte is aan een vervolg is er nu ook een Betacursus. Op meerdere avonden en één zaterdag zijn er diverse inleidingen met aansluitend groepsgesprek in kleine groepjes geweest. (45 deelnemers).

Dan is er nog het 'Konfirmanden onderwijs'. Van Pinksteren tot vlak na Pasen (dus bijna een jaar lang, een blok van twee uur per week krijgen scholieren (brugklassers) onderwijs over alle onderwerpen die met kerk en geloof te maken hebben (Bijbel, kerkdiensten, 10 geboden, geloofsbelijdenis, Onze Vader, Doop, Avondmaal, etc etc). Ze moeten ook de bekende teksten uit het hoofd leren. Dit onderwijs leidt tot het doen van confirmatie (vergelijkbaar met onze belijdenis). De leerlingen krijgen een zogenaamde 'Kofi Pass' - daarin staan de vereisten (bijvoorbeeld 6 x bijwonen van een kerkdienst en 5 x bijwonen van een groep) en andere voorwaarden om deel te nemen. De pas wordt aan het begin uitgelegd en besproken. Je kunt alleen meedoen aan de Konfirmatie (en als je nog niet gedoopt bent, de doop) als je je aan de pas hebt gehouden. Juist de uitdaging, verbonden met een aantrekkelijk gemeente-aanbod maakt het onderricht zo aantrekkelijk dat er velen op af komen. Ds. Elke Maihöfer wordt in dit werk ondersteund door een team van zes studenten (omdat die qua leeftijd dichterbij de tieners staan). Ouders zijn er ook intensief bij betrokken. Tegelijk met het Konfirmandenonderwijs zijn 4 of 5 avonden voor ouders. Zij krijgen info over het onderricht, daarnaast staat een theologisch thema centraal, dat door de ouders zelf gekozen is. Op die manier (en door het jaarlijkse uitstapje) ervaren ouders weer positief contact met een gemeente. Velen raakten op die manier betrokken bij vrijwilligerswerk en sommigen stichtten zelfs nieuwe groepen.

Deel II: Impulsen

‘Kerk op schoot’

Kerk op schoot? Wat is dat nou weer?

Dat is een kerkdienst van ongeveer een half uur voor kinderen van 0-4 jaar en hun ouders/verzorgers. Er wordt een bekend bijbelverhaal verteld, liedjes gezongen op melodieën van bekende peuterliedjes en er zijn belevingsgerichte activiteiten, zodat alle zintuigen worden aangesproken. Ieder kind kan op eigen wijze iets doen. Kinderen en ouders maken zo op speelse manier kennis met de kerk en er is ruimte voor ontmoeting.

Hoe moet ik me zo’n dienst voorstellen?

De dienst kan bijvoorbeeld worden gehouden op zondagmiddag in een ruimte in de kerk. Ouders en kinderen zitten in een halve kring rond de liturgische tafel. De paaskaars staat daarnaast. De dominee heeft ds. Beer bij zich, een knuffelbeer, die ook een toga aanheeft. Het bijbelverhaal wordt in zes scènes verdeeld: een stukje tekst, een toepasselijk liedje en een belevings element. Er is een gebedje aan het begin en aan het einde.

Waar komt dit vandaan?

Kerk op Schoot is ontwikkeld door ds. Hester Radstake. Het wordt ondersteund door JOP, het kinder- en jeugdwerk van de PKN. De eerste keer waren er vier kinderen (met ouders), de tweede keer acht, en de derde keer twaalf en sindsdien 12-15. In haar gemeente wordt nu weer gedoopt. Kerk op Schoot is op meerdere plaatsen in het land.

Is ‘Kom in de Kring’ achterhaald?

‘Kom in de Kring’ is vergelijkbaar. Het was heel mooi en het werd uitstekend geleid. Tot al ‘onze’ kinderen het ontgroeid waren. Kerk op Schoot heeft een paar extra’s:

- de ouders zijn erbij
- het valt niet samen met de kerkdienst; het is dus vrijblijvender voor de ouders.
- ook de ouders maken op deze wijze (hernieuwd) kennis met bekende bijbelverhalen.
- de ouders worden zich bewust dat het kind ook een spirituele ontwikkeling doormaakt.
- de ouders ontmoeten elkaar

Maar wij hebben toch geen jonge ouders meer in onze gemeente?

Niet in de kerk nee, maar misschien wel in de kaartenbak. En misschien zijn er in onze gemeente ook wel mensen, die gezinnen met kleine kinderen kennen. Als die het nou allemaal eens doorvertellen. Als de jonge ouders het een keer mee hebben gemaakt, kunnen zij het zelf weer verder vertellen aan vrienden en bekenden.

Zucht. Ik ben blij dat ik geen kleine kinderen meer hoef op te voeden.

Nee, inderdaad. Of? Of is het misschien zo dat wij door de wijze waarop wij kerk zijn uitnodigend kunnen zijn? Een warme, gastvrije gemeenschap misschien? Waarin ook kinderen en hun jonge ouders zich thuis kunnen voelen en kunnen ervaren hoe heilzaam zo’n gemeenschap is en hoe bevrijdend en vormend het evangelie is?

Hoe moet het?

Er is kant en klaar materiaal beschikbaar. Inmiddels over Kerst, Palmzondag, Noach en de ark, Jona, de schepping, de bruiloft van Kana, het verloren schaap, vijf broden en twee vissen.

Wat heb je nodig?

Een knuffelbeer. Een toga voor de knuffelbeer.

Een paar mensen die handig zijn, die hulpmiddelen kunnen maken of bij elkaar kunnen zoeken. Een ruimte in de kerk en iemand die voor thee en koffie etc zorgt. Iemand die publiciteit en drukwerk verzorgt en een dominee. En: gemeenteleden die jonge ouders over deze diensten vertellen.

Hoevaak zou je dat kunnen doen?

Misschien om te beginnen vier keer per jaar?

Het zou fijn zijn als er genoeg thema’s zijn voor vier jaar. Daarna kun je weer opnieuw beginnen. Thema’s als Kerst en Pasen kunnen elk jaar aan bod komen.

Getijdendiensten - Avondgebeden.

Wat zijn getijdengebeden?

Het zijn gebeden op bepaalde, vaste tijden van de dag.

De getijdengebeden hebben hun oorsprong in de vaste tijden van de Joodse offerdienst in de tempel in Jeruzalem. In 586 voor Christus werd de tempel verwoest. Het volk Israël werd in ballingschap gevoerd en verspreid over het grote Babylonische Rijk. Daar moesten ze nieuwe manieren vinden om hun geloof vorm te geven. Zo ontstonden de synagogen. Daarin werden gebedsdiensten gehouden op de tijden van de voormalige offerdienst.

In de Bijbel vinden we meerdere aanwijzingen dat dagelijks op verschillende tijden werd gebeden (3e, 6e en 9e uur, morgen en avond). Ook Jezus en zijn leerlingen deden dat. Zij baden de Psalmen.

De eeuwen door zijn de getijdengebeden blijven bestaan.

In de Romeinse en in de Oosterse traditie, in de woestijngemeenschappen in de eerste eeuwen van onze jaartelling, in de kloosters en in de steden, in kathedralen in de Middeleeuwen, en op een heel eigen wijze na de reformatie in de Angelsaksische cultuur (The Anglican Choral Evensong), en ook nu (Taizé-gebed en Iona-gebed). Steeds weer ontstonden er nieuwe praktijken, die verschilden van vorm en die 2 of 3 of 5 of 7 of 8 keer per dag werden gebeden. Niet alle daarvan hoeven overigens gezamenlijk te zijn. Sommige getijden worden ook individueel in de kloostercellen gebeden.

Deze christelijke gebedscultuur wordt in tegenstelling tot de Islamitsche gebedscultuur - met zijn algemeen in gebruik zijnde vijf gebedstijden per dag - nog maar door zeer weinigen gepraktiseerd en is bij velen (ook christenen) onbekend. Waar worden ze nog wel gebeden? In de kloosters. Een katholieke priester heeft een 'brevier'. Een gebedsboek, zodat hij individueel (hij woont meestal alleen) de getijden kan houden.

Hoe verschillend die praktijken ook, altijd zijn de Psalmen het hart van de getijden.

Onze cultuur

In onze cultuur met z'n haast, lawaai, werkdruk, sociale druk, enorme aanbod van amusement, waarin veel mensen gestresst of overwerkt raken is er grote behoefte aan onthaasting, stilte, meditatie en rituelen. Kloosters zijn 'in'.

Algemeen worden deze vaste gebedstijden als heilzaam ervaren. Zij zorgen voor structuur in de dag, brengen je in contact met God, geven vrede met jezelf en anderen, concentratie op wat wezenlijk is en afstand tot de dagelijkse hektiek.

Hoe gaat zo'n avondgebed?

Ik geef een voorbeeld van een Choral Evensong o.l.v. Hanna Rijken (tijdens de Summerschool over de Psalmen, die ik eind juni heb gevolgd) en een voorbeeld van een Taizé-avondgebed zoals dat is gehouden in 2015 in Bilthoven (ds. Gert Landman).

Anglican Choral Evensong (avondlied)

Inleidende koormuziek: Teach me o Lord - Thomas Atwood - ps 119,33

Orgelspel

Openingsvers en lofprijzing: gezang 191 (opening)

Hymne: Psalm 103c in wisselzang

De Psalm: 96 (als een Engelse chant (we zingen samen de hele bijbeltekst, op een prachtige melodie van Matthew Camidge)

OT-lezing: Ezechiël 1,1-14

Lofzang van Maria (Charles Wood)

NT-lezing: 2 Kor 1,3-11

Lofzang van Simeon (Charles Wood)

Gezongen gebeden (Responses) gez. 191 (gebeden).

Anthem: Psalm 23 (Bain)

Gebeden, besloten met de zegenbede.

Slotlied: gez 248 De dag door uwe gunst ontvangen

Orgelspel.

In deze Evensong zijn bijna alle liederen Psalmen. Dat had te maken met het thema van de studiedagen: De Psalmen. Het kunnen ook andere liederen zijn.

In Nederland is de Evensong populair. Hij wordt op meer dan 100 plaatsen gehouden. De Evensong is interessant voor een breed publiek. Voor sommigen is het een kunstuiting, voor anderen een vrijetijdsbesteding, voor weer anderen een 'avondgebed' (wat het is).

Taizé-avondgebed

(Er kan op de grond en op stoelen worden gezeten)

Het thema van deze zondag is: Gods keuze.

Vooraf kooroefening en instrumentale muziek

Na de dienst is er een collecte om deze vieringen (maandelijks) mogelijk te blijven maken.

Openingsliederen

72 Alleuia

6 Gloria.....et in terra pax (canon) Gloriaen vrede op aarde

Gesproken gebed van Frère Roger

Lichtliederen. Tijdens deze liederen kun je naar voren gaan om een lichtje aan te steken of om een intentie in de voorbeden-boeken te schrijven.

1. Als alles duister is

5. Bless the Lord my soul

We bereiden ons voor op de bijbellezing:

53 Dona la pace ... Geef vrede Heer, aan wie op U vertrouwt

Bijbellezing: 1 Kor. 1:26-31

3 Bleibet hier (blijf hier en waak met mij)

Stilte - tien minuten - voor meditatie, gebed, of nadenken over de bijbeltekst.

Na de stilte zingen we:

115 The kingdom of God (Het koninkrijk van God)

Gebeden uit de voorbedenboeken, steeds beantwoord met

82 kyrie 8

Onze Vader

135 Frieden, Frieden - vrede, vrede laat ik jullie na

we vormen een kring (halve cirkel naar de lichtjes toe)

we zingen elkaar de Ierse reiszegen toe.

Na afloop is er koffie en thee, en gelegenheid om na te praten.

Wat kunnen wij als kerk in Schiedam doen?

Als je met zulke avondgebeden wilt beginnen moet je je goed voorbereiden. Hoe vaak doe je het?

Hoe geef je het vorm? Hoe richt je de kerk in? Hebben we een vaste groep mensen, die tijdens zo'n avondgebed willen zingen? Zijn er andere musici beschikbaar?

Maar als je alles goed hebt doordacht en als er mensen zijn, die dit kunnen en willen dragen, is het een een verrijking voor onszelf, en een dienst aan de samenleving.

Tot slot

Tot slot kort iets over nog meer inspiratie, opgedaan tijdens mijn verlof.

Het gaat over twee boeken en één kerkdienst. Ook hier speelden weer concentratie op de drievoudige kern van ons kerkzijn én participatie van allen een grote rol.

Het eerste boek is van Niek Schuman (geb. 1936). Het heet: 'Mijn Jaren Van Geloven', een prachtige 'biografie' van iemand die zijn leven lang met hart en ziel actief is geweest als predikant en wetenschapper (Oude Testament en Liturgie). Hij beschrijft de ontwikkeling die hij in zijn geloof heeft doorgemaakt en - bijna - een geschiedenis van de kerk in Nederland. Voor wie altijd actief is geweest in de kerk, een feest der herkenning en voor ieder ander heel leerzaam. Het leest (bijna) als een roman.

Het tweede boek is van Rainer Maria Schiessler, het heet 'Himmel Herrgott Sakrament'. (Ondertitel: optreden in plaats van uittreden). Voor wie Duits kan lezen. Inspirerend en leerzaam, een bestseller (!) in Duitsland.

Schiessler is priester in de binnenstadparochie van München. De parochie was op sterven na dood toen hij kwam en bloeit nu als nooit te voren. Ook in zijn boek wordt heel duidelijk het grote belang van liturgie en het kunnen ervaren van de sacramenten. Deze parochie is een plek waar mensen een 'thuis' kunnen vinden én zij staat midden in de samenleving.

Het derde wat ik hier wil noemen is een kerkdienst in het dorp in Duitsland, waar wij onze vakanties doorbrengen. De kerk vormt samen met de kerk uit het grotere naburige dorp één parochie. Op 21 augustus werd in de grootste kerk in een gezamenlijke dienst de verjaardag van de 'beide' pastoors gevierd. De huidige pastoor was kort geleden 40 jaar geworden, de emeritus (die zeer geliefd is en nog steeds meewerkt) werd op 21 augustus 80 jaar.

De preek van de 'jonge' pastoor was eenvoudig. Maar dat stoorde totaal niet. Na een paar woorden over de bijbeltekst, zei hij vooral vriendelijke woorden over de oude pastoor.

De toon was goed. Het een geweldige dienst, die vrolijk maakte en bemoedigde. Dat kwam voor een groot deel door de prachtige liturgie.

De kerk zat stampvol (300-400 mensen). Op het balkon zongen de samengevoegde koren al voor de dienst. De dienst begon met de 'intocht' door het middenpad van de vertegenwoordigers - met vaandels en al - van allerlei plaatselijke verenigingen (zoals de Schützenverein, en de jeugdbond etc) met aan het eind van de optocht de misdienaren en de priesters - ook die uit de omtrek. Intussen speelden orgel, trompet en koor: 'Looft de Heer van de wereld'. De vertegenwoordigers van de verenigingen stelden zich op langs de buitenmuur van het koor en bleven daar de hele dienst staan. De gastpastoors hadden ook een bijdrage aan de dienst, maar de gebeden (kyrie- en dankgebeden) werden door kerkgangers, vooral kinderen, gedaan. Zij hadden korte kernachtige teksten, waarna de gemeente antwoordde met een gezongen 'Kyrie' (hetzelfde uit Taizé als wij vaak zingen) en na de dank- en voorbeden: 'Heer, wij bidden U verhoor ons'. Voor de evangelielezing zong de priester het Halleluja, de gemeente herhaalde het. Na de lezing volgde het 'Lof zij u Christus'.

Het openingslied ging zo: (mijn vertaling)

1. Tot wie zal ik mij wenden, als boosheid en verdriet mij terneerdrukken.

wie zal ik vertellen van mijn verrukking als ik overstroom van vreugde?

tot u, tot u o Vader kom ik in vreugde en verdriet.

Want u zendt de vreugde en geneest elke pijn.

2. Ach, als ik U niet had, wat zouden aarde en hemel voor mij zijn?

Nergens zou ik een thuis vinden. Ikzelf zou in de hand van het toeval zijn.

U bent het die mijn leven een zeker doel verleent. Aarde en hemel wijdt U tot een thuis.

Na het kyrie luidde de lofzang:

Refrein: *Loof de Heer mijn ziel, en zijn heilige Naam.*

Wat Hij u aan goeds heeft gedaan, ziel, vergeet het niet.

Loof de Heer mijn ziel.

1. Die mijn zonden vergeven heeft,

die mij geneest van ziekte.

Hem wil ik prijzen met Psalmen en wijzen,
van harte wil ik eeuwig zingen: *refr.*

2. Die aarde en hemel bij elkaar houdt,
en zijn goddelijk jawoord geeft, die wil ik prijzen etc en *refr.*

Na de preek volgt als geloofsbelijdenis:

O zaligheid, gedoopt te zijn, in Christus nieuw geboren;
van Adams schuld ben ik bevrijd, verlost is wat verloren was.

Wie kan de genade die God mij heeft bewezen meten?

Mijn leven moet die danken. (*Heel mooi: mijn leven, de manier waarop ik leef dus als een dankbaar getuigenis van de liefde en de genade van God!*).

O zaligheid, gedoopt te zijn, in Christus ingedaald.

Mij werd deel geschonken aan het leven van de Drieëenheid.

Ik ben lid van de kerk van Christus. Een wonder is het, hoe dat gebeurt.

Ik aanbid en geloof.

Dan - als onderdeel van het tafelgebed -
'Heilig is de Heer' en het Agnus Dei (lam van God)

1. Jij bent het brood, dat de honger stilt,
jij bent de wijn, die de kruiken vult.

jij bent het leven, jij bent het leven, God.

2. Jij bent de adem van de eeuwigheid.

jij bent de weg in de nieuwe tijd.

jj bent het leven, jij bent het leven God.

3. Jij bent het woord dat antwoord geeft,
jij bent een God die van ons mensen houdt.

Jij bent het leven, jij bent het leven God.

En het slotlied:

Refrein:

*Ga onder de genade. Ga met Gods zegen
ga in zijn vrede, wat jij ook doet.*

ga onder de genade. Hoor naar Gods woorden.

Blijf in zijn nabijheid, of je nu waakt of rust.

1. Voorbije uren, voorbije dagen, laat je aarzelend achter je.
door leed en geluk zijn ze jou vertrouwd en dierbaar. *Refr.*

2. Nieuwe uren, nieuwe dagen, aarzelend begin je eraan.

Zal die nieuwe tijd je passen? Is die je te groot of te klein? *Refr:*

3. Goede wensen, goede woorden, zullen mij begeleiden
maar de beste wensen, monden allemaal uit in die ene: *refr: Ga onder de genade etc.*

Eén lied heb ik nog niet genoemd. Dat is het lied dat tijdens de communie werd gezongen.

Het werd gezongen in het Engels en in het Duits.

Het is wereldwijd bekend. Van katholieke origine, maar ook in protestantse kringen geliefd.

Het schijnt het meest populaire lied wereldwijd te zijn ná 'Amazing Grace'.

Het is een lied van Dan Schutte (uit 1981). Even googlen en je vindt het zo.

Ik geef hier de Engelse tekst van het refrein.

Here I am Lord, Is it I Lord?

I have heard You calling in the night

I will go Lord; If you lead me.

I will hold Your people in my heart.

'Hier ben ik Heer, bedoelt u mij God?'

Ja, God bedoelt mij. Hij roept mij

'Ik heb uw roepen gehoord in de nacht.'

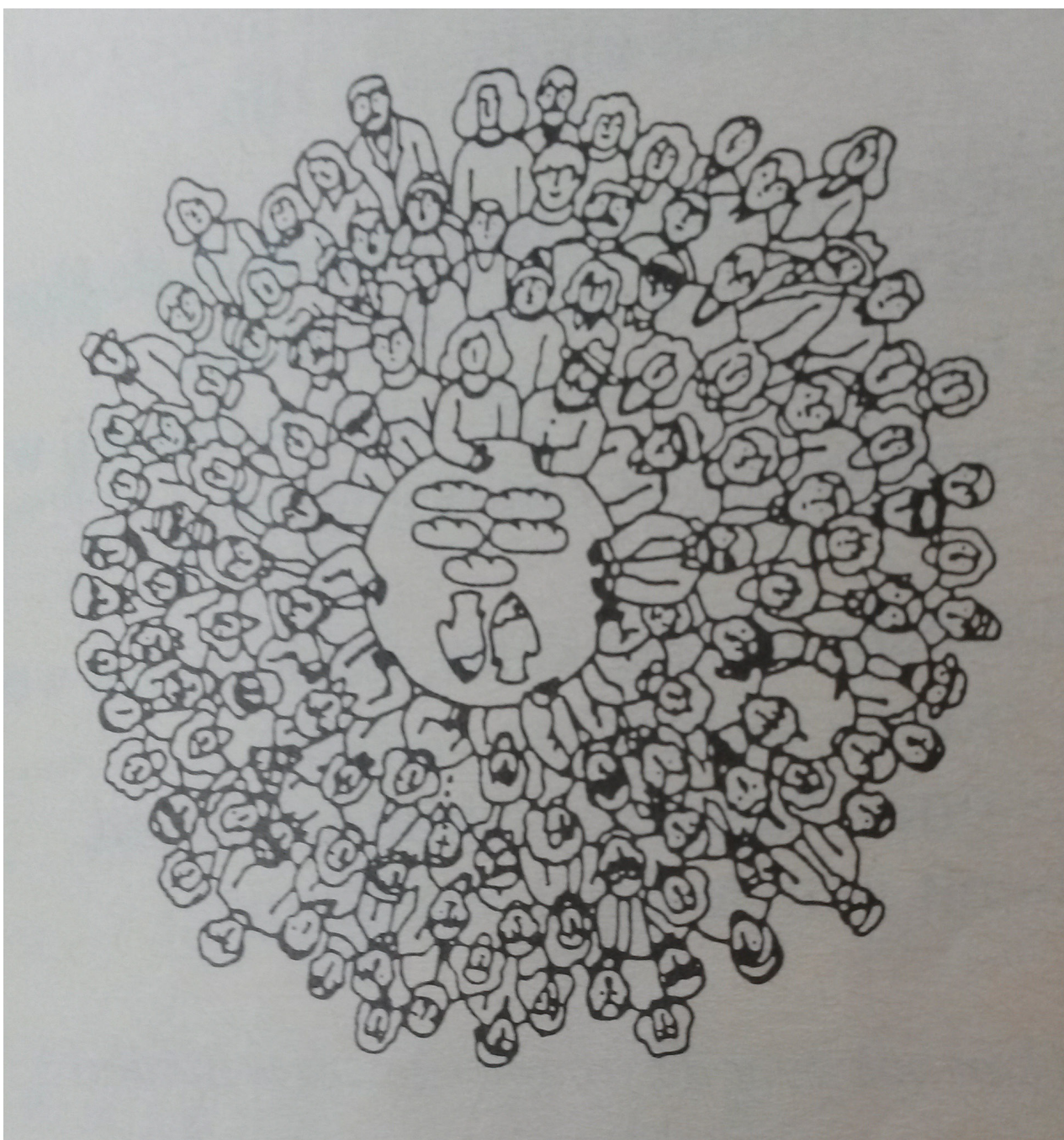
Ja inderdaad. In een nacht - ik was nog maar 16 - heb ik die stem 'gehoord' en wist ik dat ik dominee wilde worden. Maar de nacht - dat is ook als je het moeilijk hebt. Of het is de nacht van de wereld. Het is ook de tijd dat God verduisterd is. Je weet niet meer wie Hij is en of je nog wel gelooft.

'Ik zal gaan God, als U mij leidt.'

Ja, bemoedigd door brood en wijn, zal ik gaan, zoals Abraham ging, en velen na hem, met een belofte in het vooruitzicht. God leidt mij op die weg.

'Ik zal uw volk in mijn hart houden.'

Ja, dat is altijd mijn diepste drijfveer geweest. Overal waar ik heb gewerkt. Ieder mens, uniek, geliefd, respect waard, kwetsbaar en een vindplaats van God, volk van God. Ja, uw volk is in mijn hart. Maar toen bedacht ik - iederéén zingt dit - en niet iedereen is dominee of priester. Of toch wel? Ja, natuurlijk: iederéén is priester. Dat is dat 'algemene priesterschap van de gelovigen'! Dit geldt voor iedereen. God roept ons állen. Dit is ons antwoord: 'ik zal uw volk in mijn hart houden'.

IMPULSEN